

A Régiók Bizottsága véleménye – Az „Európa kulturális fővárosa” kezdeményezés jövője

(2012/C 113/05)

A RÉGIÓK BIZOTTSÁGA

- leszögezi, hogy az EKF olyan értékes kezdeményezés, amely kiemeli az európai kultúrák gazdagságát, sokféleségét és közös vonásait; egyben megjegyzi, hogy a program nagyban hozzájárult egy európai identitás kialakulásához egy olyan időszakban, amely gyors kulturális növekedést hozott az Európai Uniónak;
- rámutat, hogy a cím növekvő presztízse nyomán a kultúra hangsúlyosabban szerepel a tagállamok, régiók és városok politikai programjában is;
- ismételten leszögezi, hogy a kultúrák közötti párbeszéd a társadalmi és területi kohézióval karöltve segíthet a magán-, társadalmi és polgári élet alapvető értékeinek – amilyen például a szolidaritás, a felelősségvállalás, a tolerancia, a tisztelet – továbbításában. Ezen túlmenően elősegítheti a különböző kulturális háttérű egyének és csoportok közötti kommunikáció és a szolidáris együttélés képességét;
- megjegyzi, hogy az EKF-címmel kitüntetett városokban jelentősen megerősödött a kulturális ágazat, és tartósan nőtt az emberek kulturális programokban való részvételi aránya, különösen a fiatalok körében;
- hangsúlyozza, hogy az EKF-programnak olyan folyamatnak kell lennie, amelynek során oktatási programok, a részvétel fokozására irányuló intézkedések, illetve a helyi és európai kérdésekkel kapcsolatos ismeretterjesztés révén szélesedik a helyi célközönség.

Előadó Anton ROMBOUITS (NL/EPP), Hertogenbosch polgármestere

I. POLITIKAI AJÁNLÁSOK

A RÉGIÓK BIZOTTSÁGA

Általános megjegyzések

1. üdvözlöi, hogy az Európai Bizottság új jogi kereten dolgozik az „Európa Kulturális Fővárosa” (EKF) kezdeményezéséhez, illetve hogy 2010–2011 során online konzultációt és nyilvános üléseket szervez. Megismétli a „*Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra a Kultúra Európai Fővárosa eseménysorozat 2005–2019. évekre szóló közösségi cselekvési programjának megállapításáról szóló 1419/1999/EK határozat módosításáról*” témájában írt véleményében⁽¹⁾ megfogalmazott, a vitához való hozzájárulására irányuló kötelezettségvállalását;

2. hangsúlyozza, hogy az EKF-programot 2019 után is folytatni kell;

3. leszögezi, hogy az EKF olyan értékes kezdeményezés, amely kiemeli az európai kultúrák gazdagságát, sokféleségét és közös vonásait; egyben megjegyzi, hogy a program nagyban hozzájárult egy európai identitás kialakulásához egy olyan időszakban, amely gyors kulturális növekedést hozott az Európai Uniónak;

4. rámutat, hogy a cím növekvő presztízse nyomán a kultúra hangsúlyosabban szerepel a tagállamok, régiók és városok politikai programjában is. Úgy véli továbbá, hogy a kultúrával kapcsolatos kutatás és az erre a területre irányuló beruházások jó eszközei annak, hogy biztosítsuk a jólétet és a társadalmi kohéziót a városokban és régiókban, valamint nemzeti és európai szinten is;

5. véleménye szerint ha lehetőséget biztosítunk a fiatalok számára arra, hogy sokféle kulturális programban részt vehessenek, azzal kitágítjuk látóterüket, és segítünk nekik legyőzni az előítéleteiket és félelmeiket mindazzal szemben, ami számukra idegen és ismeretlen, ezzel is elősegítve a multikulturális párbeszéd kibontakozását;

6. ismétlen leszögezi, hogy a kultúrák közötti párbeszéd a társadalmi és területi kohézióval karöltve segíthet a magán-, társadalmi és polgári élet alapvető értékeinek – amilyen például a szolidaritás, a felelősségvállalás, a tolerancia, a tisztelet, a társadalmi fejlődésre való törekvés, valamint a társadalmi és kulturális sokféleség megértése – továbbításában. Ezen túlmenően elősegítheti a különböző kulturális háttérű egyének és csoportok közötti kommunikáció és a szolidáris együttélés képességét;⁽²⁾

7. elismeri, hogy az EKF-programnak mélyreható gazdasági, társadalmi és kulturális vetülete van. Maga a cím komoly lendületet ad a kreatív ágazatnak, amelynek önmagában is fontos gazdasági szerepe van Európában, és amely gazdaságilag élénkíti más ágazatokat is;

8. megjegyzi, hogy az EKF-címmel kitüntetett városokban jelentősen megerősödött a kulturális ágazat, és tartósan nőtt az emberek kulturális programokban való részvételi aránya, különösen a fiatalok körében;

9. hangsúlyozza, hogy a helyi és regionális önkormányzatok ismerik a legjobban Európa kulturális fővárosainak (és az erre a címre pályázó városoknak) a mindennapi életét és helyzetét, és a szubszidiaritás elvének teljes tiszteletben tartásával ők tudnak a leginkább segíteni az EKF-program kialakításában és megvalósításában. Ráadásul a tagállamok többségében a helyi és regionális önkormányzatok közvetlenül is felelősek a kulturális programok megfelelő szervezéséért és lebonyolításáért, így komoly ismeretekkel és tapasztalattal rendelkeznek, ez pedig segítséget jelent új innovatív és kreatív módszerek kialakításában;

Javaslatok

A. A kulturális főváros rendszerének továbbvitele és elmélyítése

10. osztja az Európai Bizottság következtetését, hogy az EKF-címmel változatlanul nagy a megbecsülése, kiterjedt kulturális programokat generál, és jelentős hatásokat ér el.⁽³⁾ Ezért a kezdeményezés folytatását sürgeti, amelynek továbbra is ösztönöznie kellene a polgárok részvételét és a hosszú távú fejlődést. Megjegyzi, hogy a 2019 utáni EKF-nek kiegyensúlyozott megközelítés alkalmazására kell törekednie a kultúra területén, amelyet nemcsak a befektetések kézzel fogható és számszerűsíthető megtérülésének érdekében kellene támogatni, hanem saját belső értéke miatt is;

11. úgy véli, hogy az EKF-program segíthet felépíteni a jövő Európáját. Figyelmet kell szentelni minden olyan trendnek, mint a nacionalizmus, az individualizmus és a fogyasztói társadalom, illetve a társadalmi infrastruktúrák bomlásnak indulása. A globalizáció, a fokozott mobilitás és a nyitott határok gazdagítják világnézetünket. Az európaiak egyben „a világ polgárai” is, de ugyanakkor meg kell tartani és védeni kell a helyi kultúrákat. Európának lehetővé kell tennie, hogy a kialakulóban levő inkluzív európai identitás mellett virágozzanak a helyi kultúrák is. Az ipari, társadalmi és környezeti innováció elengedhetetlen az európai versenyképességben rejlő lehetőségek kiaknázásához, ami segít majd a területi kohézió megszilárdításában;

12. megjegyzi, hogy az EKF-programnak a helyi és regionális kulturális környezetre kell épülnie; nagyon fontos tehát, hogy a polgárokat és a területen működő valamennyi állami és magán-szereplőt bevonják a projekt összes különböző szakaszába. Hangsúlyozza, hogy az EKF-programnak olyan folyamatnak kell lennie, amelynek során oktatási programok, a részvétel fokozására irányuló intézkedések, illetve a helyi és európai kérdésekkel kapcsolatos ismeretterjesztés révén szélesedik a helyi

⁽¹⁾ CdR 393/2003 fin.

⁽²⁾ CdR 251/2008 fin.

⁽³⁾ A 2010-es Európa Kulturális Fővárosa („Essen a Ruhr-vidékért”, Pécs és Isztambul) eseménysorozat utólagos értékelése, COM(2011) 921 final.

célközönség. Európa kulturális fővárosait jobban be kell vonni az EU által a jelenlegi és jövőbeli kulturális programjainak végrehajtása céljával vállalt fellépésekbe és kezdeményezésekbe, fokozatosan kiegészítve ezt annak lehetőségével is, hogy ezek a városok a fenti tevékenységek megvalósításának a színhelyeivé is váljanak;

13. elismeri, hogy az EKF-kezdeményezés hatékonyan bizonyult olyan programok kidolgozásában, melyek ösztönzik a befogadást és a kultúrák közötti párbeszédet, és megjegyzi, hogy számos korábbi kulturális főváros-rendezvényre olyan városokban került sor, melyeket érint a társadalmi kohézió és az integráció problematikája. A kultúrához való hozzáférés többek között a felelősségérzet és a polgári tudatosság fokozásának, az egyéni és a kollektív jólétnek, a társadalmi mobilitásnak és a szolidaritásnak az alapvető eleme. Emiatt az EKF-program középpontjában a polgároknak és a civil társadalomnak kell állnia;

14. ismételten kijelenti, hogy a kulturális ágazat jelentősen hozzájárul az Európa 2020 stratégiában megfogalmazott célok megvalósításához. Felhívja a figyelmet arra, hogy a kulturális turizmus óriási lehetőségeket biztosít számos régió gazdasági fejlődése számára. Figyelmeztet azonban arra, hogy ne csupán a kultúra gazdasági fontosságára helyezjük a hangsúlyt. Ugyanilyen lényeges a kultúrának a dinamikus életkörülmények létrehozásában betöltött szerepe, amely a fejlődés előfeltétele; ⁽⁴⁾

15. egyetért azzal az elgondolással, hogy az EKF-rendszernek 2019 után is folytatódnia kellene, és azt javasolja, hogy azt úgy szélesítsék ki, hogy jobban összpontosíthasson az európaiak sokrétű kulturális identitásának/identitásainak feltérképezésére és felfedezésére. Ennek érdekében a programnak tartalmilag nyitottabbnak kellene lennie más, nem európai kultúrák és partnerek felé, hogy még hatékonyabban lehessen hangsúlyozni az európai kultúrák értékét és gazdagságát;

B. Többéves keret

16. megjegyzi, hogy az EKF-kezdeményezés az elmúlt 25 év során egy nyári fesztiválból egy olyan egész éven át tartó kulturális programmá nőtte ki magát, amely a kulturális, társadalmi és gazdasági fejlődés fontos elemeit foglalja magában. Egyes városok úgy bővítették ki az EKF-program keretét, hogy programjuk a konkrét rendezvény előtti és utáni évekre is kiterjedt. Ez a módszer rendkívül sikeresnek bizonyult abban, hogy ösztönözzék a helyi közösséget a magához az EKF-évhez kapcsolódó rendezvényekben való részvételre, hogy serkentsék a kulturális fejlődést és részvételt, illetve hogy nemzetközi szinten ismeretbővebbé tegyék a programot, és együttműködést alakítsanak ki;

17. megismétli, hogy a többéves módszer sikeresnek bizonyult, mivel segít megszilárdítani az adott városban és régióban elért eredményeket, illetve azokat az új (európai) hálózatokat, melyek az EKF-címhez kapcsolódóan alakultak ki. Abban is

segítséget jelent – különösen ezekben a pénzügyileg nehéz időkben –, hogy a kulturális beruházások hosszabb távon is napirenden legyenek a politikában. A jelenlegi „város és polgárok”-kritérium alapján a programnak fenntarthatónak kell lennie, és a hosszú távú kulturális és szociális fejlesztések szerves részét kell képeznie. Ugyanakkor az EKF-programok többsége még mindig az év során rendezett kulturális fesztiválokban merül ki. Ehhez egy Európa jelenlegi, múltbeli és jövőbeli kulturális fővárosai között folytatott strukturáltabb együttműködés pozitívan hozzájárulhat;

18. továbbra is úgy véli, hogy a városoknak egy hosszú távú fejlesztési stratégia részeként kellene használniuk ezt a programot, hogy fenntarthatóbb módszereket ösztönözzenek a kulturális fejlesztés terén, és hogy megerősítsék az EKF-program határait és utóhatásait, ahogy az a „*Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra a 2007 és 2019 közötti időszakban megvalósítandó »Európa kulturális fővárosa« rendezvénysorozat létrehozásával kapcsolatos közönségi fellépésről*” témájában írt véleményében is szerepel. Az RB megerősíti, hogy e hosszú távú stratégiák kifejlesztéséhez, továbbá az új helyi és regionális kihívások ezáltal megválaszolásához megegyezően alapuló közép- és hosszú távú kulturális politikák megfogalmazása és továbbfejlesztése szükséges, ami csupán egyértelmű intézményi szándék, valamint az állami és a magánszférához tartozó szociális szereplők teljes körű szerepvállalása esetén kivitelezhető;

19. tudomásul veszi, hogy az EKF-címet egy adott évre adják. Emlékeztet azonban arra, hogy fontos, hogy a programokat többéves keretben és kulturális, gazdasági, szociális és vidékfejlesztési szempontokból egy hosszú távú politika részeként kezeljék;

20. hangsúlyozza, hogy a tagállamoknak kellő figyelmet kell szentelniük az „Európa kulturális fővárosa” kezdeményezésnek, különösen a fenntarthatóságát illetően. Az adott tagállamnak minden egyes „Európa kulturális fővárosa” kezdeményezés keretében születő projektet megfelelően támogatnia kell, valamint ezt a kezdeményezést be kellene építenie politikáiba és hosszú távú stratégiáiba;

C. A környező térség részvételének ösztönzése

21. elismeri, hogy az EKF-program a részt vevő városok és régiók típusának szempontjából is sokat fejlődött. Az első időszakban a tagállamok által jelölt városok általában a fővárosok vagy más nagyvárosok voltak. Idővel aztán egyre többször adták kisebb városoknak a címet („második városoknak” vagy regionális kulturális központoknak). Ahogy csökkent a pályázó városok mérete, úgy lett egyre fontosabb a környező régiók bevonása is. A városok találkozóhelyek; továbbá kereskedelmi, ipari, oktatási vagy közigazgatási központok, amelyek egy régió középpontjában helyezkednek el, tükrözve annak jellegzetességeit. Megjegyzi, hogy ennek a folyamatnak az elismeréseként 2007 után az EKF-programba bekerült a regionális vetület szempontja is. Ezért hangsúlyozza, hogy hozzáadott értékkel bír az EKF-címhez kötődő regionális megközelítés ösztönzése, ideértve annak mérlegelését is, hogy fő kulturális

⁽⁴⁾ CdR 172/2007 fin.

súlypontként egy adott régiót jelöljenek ki úgy, hogy a régió legfontosabb városa rendelkezik az adminisztratív hatáskörökkel;

22. hangsúlyozza, hogy a jövőben a pályázó városokat még határozottabban kell ösztönözni arra, hogy vonják be a környező térséget – vagy határvárosok esetében euróregiót – az EKF-programba, mégpedig olyan partnerségi megállapodások megkötése révén, amelyek a kezdeményezés minden szakaszában garantálják a közös munkavégzést. Elismeri a politikai és pénzügyi kötelezettségvállalásokat hosszú távon garantáló szilárd irányítási rendszer jelentőségét, amelyben alapvető tényezőnek kell lennie a pártokon túlmutató, erős politikai támogatásnak, ideértve a költségvetés, a művészi szabadság és a polgári részvétel garantálását is;

23. hangsúlyozza, hogy egy nyílt innovációs ökoszisztéma keretében a különböző hálózatok és az innovatív városok nagyon fontos szerepet játszanak a modern gazdaságokban, hiszen a városok, a régiók, valamint az egyetemi létesítmények, a kutatóintézetek és a vállalkozások egyre nagyobb mértékben együttműködnek egymással stratégiai kérdésekben a méretgazdaságosság és a diverzifikáció, a tudás sokrétű felhasználása, valamint az infrastrukturális tervezések koordinálása érdekében. Kéri, hogy a helyi és regionális önkormányzatokat szorosan vonják be a jogi keretek és finanszírozási programok kidolgozásába;

24. ismét felhívja a figyelmet a program európai vetületére.⁽⁵⁾ Egyetért azzal, hogy az EKF-kezdeményezés célja az európai szintű együttműködés ösztönzése, az európai kultúra gazdagságának hangsúlyozása, valamint a polgárok bevonása és aktivizálása. Megismétli, hogy ha ösztönöznék a környező térség aktív részvételét az EKF-programban, az még jobban segítené ennek a célnak a megvalósulását, és garantálná, hogy a kedvező hatások (tágabb) regionális környezetben is érezhetőek legyenek;

25. megismétli, hogy az Európai Bizottságnak oda kellene figyelnie az EKF rendszerében bekövetkezett új fejleményekre, illetve alaposan tanulmányoznia és támogatnia kellene ezeket. Felhívja az Európai Bizottság figyelmét arra, hogy programjainak kidolgozása során vegye figyelembe a városok és régiók közötti partnerségeknek a társadalom egészére nézve jelentős kulturális potenciálját, és karolja fel a jó minőséget képviselő új fejlődési folyamatokat;⁽⁶⁾

D. Az előválogatásban való részvétel ösztönzése

26. elismeri, hogy az EKF-kezdeményezés az egyik legsikeresebb uniós program, mivel rendkívüli lehetőséget teremt a vendéglátó városnak és a környező régióknak, sőt, a pályázó városoknak is a jelentős kulturális, társadalmi és gazdasági előrelépésre, néhány év alatt olyan átalakulást érve el, melyhez normál esetben egy nemzedéknyi idő kell;

27. ösztönzi ezért, hogy sokféle profilú pályázót bátorítsanak arra, hogy jelentkezzenek az EKF-címre. Megjegyzi, hogy az

elmúlt évek tapasztalatai szerint a gazdaság és a presztízs szempontjából már maga a jelentkezés ténye is kedvező hatással van a pályázó városokra. A címért való versengés új (nemzetközi) hálózatokat és jobb együttműködést is szül a régióban a partnerek között;

28. elismeri, hogy az egyre nagyobb számú jelentkező gondot okoz a tagállamoknak és az európai zsűrirendszernek. A versennyel egyre nagyobb pályázási költségek és szervezési problémák járnak. Az RB sürgeti, hogy az Európai Bizottság értékelje kedvezően a pályázók növekvő számát, és a 2019 utáni kiválasztási eljárást ennek megfelelően alakítsa;

29. hangsúlyozza, hogy az Európai Bizottságnak, a tagállamoknak és a pályázó városoknak szorosan együtt kellene működniük abban, hogy közismertté tegyék a címet a városokban és a régiókban. Az Európai Bizottságnak tovább kell emelnie az EKF-cím értékét, a tagállamoknak széles körben népszerűsíteniük kellene a versenyt nemzeti szinten, a városokra pedig kiemelt felelősség hárul abban, hogy felhasználják a polgárokkal való közvetlen kapcsolatukat arra, hogy információt és tájékoztatást nyújtsanak a kezdeményezés előnyeiről. Ha ugyanis a polgárok nincsenek tökéletesen tisztában az EKF-cím célkitűzéseivel, a városok nehezen fogják tudni megnyerni a lakosság támogatását jelentkezésükhöz. Ez számos potenciális pályázót elriaszthat a jelentkezéstől;

30. rámutat, hogy stabilabb keretre lenne szükség a versenyhez. Azt javasolja, hogy a „versenyt” olyan módon szervezzék, hogy valamennyi pályázó város hozzájárulhasson a kultúra fejlesztéséhez európai, nemzeti és/vagy regionális szinten. A jelentkezés részeként tervezett tevékenységeket úgy lehetne kialakítani, hogy azokkal bemutassák, hogy az egyes városok vagy régiók miként járulnak hozzá a kultúrpolitikai célok megvalósulásához. Mindez kiegészülhetne azzal is, hogy valamennyi város vállalja ennek a munkának az elvégzését a konkrét EKF-év előtti években (függetlenül attól, hogy ki nyer). A versennyel kapcsolatos egyértelműbb keret segítene a városok és régiók közötti súrlódások csökkentésében és abban, hogy a jelöltek hozzájáruljanak a tágabb uniós és nemzeti menetrendekhez. Ez alapvetően az együttműködés jegyében kibontakozó egészséges versenyszellem ösztönzését jelenti;

31. az RB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy ösztönözze a tagállamokat arra, hogy nemzeti önkormányzataik és intézményeik révén minden lehetséges módon támogassák azt a várost, amely elnyerte a Kulturális Főváros címet;

E. Kiválasztási eljárás

32. támogatja a tagállamok rotációjának rendszerét, amelyet jelenleg (2007 óta) használnak az EKF-cím odaítéléséhez. Elismeri, hogy ez a rendszer egyenlő esélyeket biztosít a kisebb városoknak és tagállamoknak arra, hogy költségvetésük szűkössége ellenére elnyerjék a címet;

⁽⁵⁾ CdR 393/2003 fin.

⁽⁶⁾ CdR 172/2007 fin.

33. kéri az Európai Bizottságot, hogy vegye fontolóra, hogy az EKF új jogalapjában újfent lehetővé teszi nem uniós városok számára a cím megpályázását. Az Isztambul 2010 tapasztalatai ebbe az irányba mutatnak; ⁽⁷⁾

34. ismét kijelenti, hogy a múlt bevett gyakorlatának megfelelően az RB zsűriben részt vevő képviselője továbbra is egy megválasztott tag kell hogy legyen. Elismeri ugyanakkor, hogy a zsűriben való részvétel nem „tiszteletbeli” pozíció, és hogy az jelentős munkateherrel jár, illetve hatalmas felelősséget jelent a pályázó városokkal szemben. Arra kéri az Európai Bizottságot, hogy erősítse meg a Régiók Bizottsága szerepét az Ellenőrző Bizottságban, és hogy ez utóbbi bizottság a jövőben is aktív szerepet játsszon annak biztosításában, hogy a jelölt városok kulturális programjai között a szinergiahatások a program előkészítési szakaszában kidolgozásra kerüljenek. ⁽⁸⁾ Úgy véli, hogy tárgyilagosabb értékelési kritériumok megállapítására kell törekedni, amelyekből tanulhatnak az elutasított pályázó városok, és amelyekre támaszkodhatnak a jövőbeli pályázók.

Kelt Brüsszelben, 2012. február 15-én.

*a Régiók Bizottsága
elnöke*

Mercedes BRESSO

⁽⁷⁾ A 2010-es Európa Kulturális Fővárosa („Essen a Ruhr-vidékért”, Pécs és Isztambul) eseménysorozat utólagos értékelése, COM(2011) 921 final.

⁽⁸⁾ CdR 251/2005 fin.